Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 27 (81) Нядзеля, 12-га Ліпня 1925 г. м. Вільня. Год II.

ГРАМАДЗКІ ГОЛАС

Выходзіць адзін раз у тыдзень. Цана нумару 15 грошай.

Надпісная цана на 1 месяц 80 гр.
" " 3 " 2 зл. 40 гр.
За граніцу ўдвая даражэй.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Wilno, ul. Niemiecka, 1 „Hotel Sokołowskiego" pokój № 26. Рэдакцыя адчынена ад 10—2 гадз. Рэдактар прымае ад 11—1 гадз. удзень, апрача сьвятаў.

Цана абвестак за радок пэтыту: на 1 стар. — 15 гр.; у тэксьце — 10 гр.; на апош. стар.— 5 гр.

Cirkulus viciosus

(Зачараваны круг).

Нарэшце, пасьля трохгадовага свайго істнаваньня, Сойм польскі заняўся зямельным пытаньнем.

Дзеля таго, што Польшча ёсьць гаспадарствам земляробскім, дык пытаньне гэтае зьяўляецца для яе кардынальным.

I здавалася-б, што ўсе партыі павінны былі-б разумець, якое вялікае значэньне мае для карысьці Дзяржавы хутчэйшае выкананьне зямельнае рэформы.

Але, на дзеле аказваецца зусім інакш.

Ужо ў першых партыйных дэбатах, якія падняліся пры абгаварваньні ўрадовага зямельнага праекту, зазначылася гэткая гарачая барацьба, што трудна нават і прадбачыць чым яна можа скончыцца.

Справа значна пагаршаецца тым, што да зямельнага пытаньня, якое само-па-сабе зьяўляецца надта скамплікаваным, дадаюцца яшчэ і іншыя мамэнты, якія яшчэ больш заблутываюць гэтую справу.

Перад усім, тут пачынае зарысоўвацца клясавая барацьба паміж прадстаўнікамі вялікага абшарніцтва з аднаго боку і прадстаўнікамі дэмократыі і сялянства— з другога. Заява пасла Строньскага (N. D.) у „Варшавянцы" аб тым, што нібыто Польшча ня можа атрымаць пазыкі, бо гэтаму перашкаджае правядзеньне аграрнае рэформы,—ясна характарызуе становішча правіцы. Зусім зразумела, што гэткія адносіны вялікіх земляўласьнікаў да зямельнага пытаньня і нежаданьне іх ісьці на компромісы дзеля агульнае карысьці Дзяржавы, — страшэнна нэрвуе прадстаўнікоў дэмократыі і сялянства.

Другім мамэнтам, які яшчэ больш завастрае барацьбу, зьяўляецца праект колёнізацыі крэсавых земляў. Няма нічога дзіўнага ў тым, што праект новага асадніцтва вызывае рашучы пратэст, як з боку праўдзівае польскае дэмократыі, так і з боку прадстаўнікоў беларускага і ўкраінскага народаў.

Для ўсіх тых, хто мае вочы, павінна быць ясна, што ідэя асадніцтва на крэсах, ідэя асыміляцыі і дэнацыяналізацыі беларускага і ўкраінскага насяленьня гэтых крэсаў, зусім збанкрутавала. Не дасягнена таксама і мэта характару „этычнага"—нясеньня заходняе культуры несьвядомай і цёмнай сялянскай масе, бо ня гледзячы на пэўны, чыста клясавы, антагонізм, наш сялянін ніколі ня быў гэтак далёкі ад панскага двара, як цяпер ён далёк ад ваякі-асадніка.

Асадніцтва было і ёсьць аднэй з галоўных прычынаў заўсёднае фэрмэнтацыі і незадаваленьня беларускага і ўкраінскага сялянства.

Асадніцтва яшчэ магло знайсьці сабе якое-колечы апраўданьне, як неабходнае зло пасьля-ваенных падзеяў, як пэўная компэнсацыя элемэнтаў вайсковых, якім зямля была дакляравана яшчэ ў часе вайны. Але асадніцтва, якое праводзіцца ў спакойным часе і мае на мэце надзяленьне зямлёю ўжо не вайсковых, а цывільных з Галіцыі і іншых месц, гэтае асадніцтва, апрача вялікай крыўды мясцоваму сялянству, прынясе яшчэ вялікую шкоду і Дзяржаве, а ў будучыне можа прынясьці і зусім непажаданыя рэзультаты. Гэтакае ігнараваньне жыцьцёвых зямельных патрэбаў двух сялянскіх народаў — беларускага і ўкраінскага, бязумоўна нэгатыўна адзавецца на адносінах гэтых народаў да гаспадарства.

Апошнія „угоды" з жыдамі павінны быць пэўным „memento" для тых, хто, ў гаспадарстве парлямантарным і нацыянальна неадналітым, ня хоча лічыцца з жаданьнямі і неабходнымі патрэбамі 1/4 часткі грамадзянства.

Прычыны раптоўнай перамены як урадовых, так і соймавых „сфэраў" у адносінах да жыдоў ёсьць выключна эканамічнага, унутранага характэру.

У адносінах-жа да беларусаў і ўкраінцаў ніколі нельга забывацца аб мамэнтах шмат вялікшага значэньня—мамэнтах вонкавых.

Нажаль, гэтыя апошнія мамэнты ў часе парляманцкай барацьбы і ня прымаюцца пад увагу.

З другога боку ультра-радыкалы выстаўляюць такія жаданьні, на якія, нават пры пэўнай згодзе на компроміс, правіца ніколі пайсьці ня можа.

Гэтак, напрыклад, „Вызваленьне" падало праект адабраньня зямлі ад вялікіх земляўласьнікаў бяз ніякага выкупу.

Трэба адзначыць, што селянін, перш за ўсё, жадае здабыць зямлю і ён з прыемнасьцю яе, нават, купіць, але толькі па умяркаванай цане, пры дапамозе дзяржавы праз банк, з рассрочкаю і г.д. Тады ён будзе пэўны, што гэта зямля ёсьць яго ўласнасьць і што яе ўжо ніхто ад яго не адбярэ. Ніколі ня трэба забывацца, што наш селянін перад усім—пераконаны уласьнік!

Чым жа можна вытлумачыць — гэткую сьлепату з боку правіцы і бязупынную дэмагогію з боку ультра-радыкалаў у мамэнт, калі трэба было-б абавязкова — гэтага вымагае інтэрас Дзяржавы! — знайсьці агульны компрамісавы язык?

Прычынаю гэтага зьяўляецца пераконаньне соймавых клюбаў, што ў гэтым Сойме, пры сучаснай атмасфэры і партыйным складзе, зямельная рэформа праведзена быць ня можа.

I дзеля гэтага, усе партыі вядуць барацьбу і спрачаюцца, гэтак кажучы, „па інэрцыі", „ex officio", ня верачы ў магчымасьць знайсьці які-небудзь компрамісавы выхад.

Галоўнаю-ж мэтаю гэтае барацьбы і спрэчак зьяўляецца жаданьне выкарыстаць соймавую трыбуну дзеля прадвыбарчай агітацыі ў новы Сойм, выбары ў які прадбачацца ў хуткім часе.

Адсюль—дэмагогія і вялікія пасулы з боку лявіцы і апэляваньне да, нібыта, вышэйшых інтарэсаў гаспадарства — з боку правіцы.

А ў рэзультаце—і тыя і другія топчуцца на адным месцы, як у нейкім зачараваным кругу.

Грамадзяне!

У ваяводзтвах: Кракаускім, Станіславаускім, Львоускім і Варшаускім вялікім паводзьдзем затоплена шмат вёсак і мястэчкау; сотні тысячау сялян засталося бяз прытулку; страты аграмадныя!

У хуткім часе па гмінах адбудзецца зборка на карысьць пацярпеўшых.

Ахвяруйце, хто што можа! дапамажыце у няшчасьці сваім братам-сялянам!

Аб зямельнай рэформе.

У Сойме цяпер разглядаецца праект зямельнае рэформы. Гэта ёсьць так важнае здарэньне ў жыцьці кожнай дзяржавы, а асабліва польскай, што на гэта трэба зьвярнуць асаблівую ўвагу. Урэгуляваньне зямельнага пытаньня мае як палітычнае, так і эканамічнае значэньне для дзяржавы. Даволі сказаць, што бальшавікі ў пачатку рэвалюцыі перацягнулі сялянства на свой бок галоўным чынам дзеля таго, што раздалі ім абшарніцкую зямлю, а г. зв. «белы рух» Калчака, Дэнікіна, Юдэніча і Врангеля ня ўдаўся дзякуючы таму, што іх не падтрымалі сяляне, якія ня ведалі, ці не адбяруць у іх назад зямлю. Гэтак сама й у іншых дзяржавах, якія маюць большасьць сялянскага насяленьня. Дзеля гэтага ў новых дзяржавах, як Эстонія, Латвія, Літва і інш. зямельная рэформа была першым крокам урадаў і там гэтае пытаньне даўно ўжо вырашана. Толькі ў Польшчы яно ўвесь час адкладвалася, пакуль урэшці ня

прыйшоў час, калі далей цягнуць было ўжо нельга.

Перш за ўсё трэба памятаць, што Польшча край, галоўным чынам, сельска-гаспадарчы. У ёй каля 65% насяленьня займаецца земляробствам. Апрача таго ў цяперашні час гэтак укладваецца міжнародныя палітычныя і эканамічныя абставіны, што перад польскай фабрычнай прамысловасьцю стаяць надта сумныя пэрспэктывы. Уся Эўропа перажывае цяжкі эканамічны крызіс. Дзяржавы з высока разьвітай прамысловасьцю, як Англія і Нямеччына, за шмат выробляюць тавараў, а ня маюць рынкаў для прадажы. Цяпер як-раз ідзе страшэннае змаганьне за кітайскі рынак, якога ўтрата можа для Англіі кончыцца катастрофай. І гэта можа адбіцца й на іншых дзяржавах, у тым ліку і на Польшчы. У наш капіталістычны век усе дзяржавы састаўляюць адзіны неразрыўны ланцуг, з якога нельга вырваць ні воднага кольца бяз шкоды для іншых. Тое, што Расея, быўшая калісь аграмадным рынкам для заграічных тавараў, ня прыймае ўчасьця ў эканамічным жыцьці Эўропы, адбіваецца на ўсім сусьветным эканамічным арганізме. Раней, экспорт вугальля з Англіі састаўляў вельмі важны пункт у агульным гандлёвым яе балянсе. Але цяпер, дзякуючы агульнаму эканамічнаму крызісу, збыт гэтага прадукта з кожным годам зьмяншаецца. У 1913 годзе было вывезена з Англіі 73 мільёны тоннаў вугальля (1 тонна=61 пуд); у 1924 г. было вывезена 59 міл. тон., а сёлета вываз вугальля яшчэ паменшыўся. Ад лістапада мінулага года ў Англіі зачынілася 361 вугальных копяў, у якіх працавала каля 75 000 рабочых. А агульны лік безработных вугальных рабочых у Англіі даходзіць да 150.000. У зьвязку з гэтым агульны вываз з Англіі ўвесь час падае. Яшчэ ў 1920 г. вываз перавышаў увоз на 252 мільён. фунт. штэрл., у 1922 г.—154 міл., у 1923 г.—102 міл., у 1924 г.—29 міл. і сёлета прадбачыцца дэфіцыт на 26 міл. ф. шт.

Мы знарок затрымаліся на прыкладзе Англіі, як дзяржавы з найбольш высокай прамысловасьцю, каб паказаць, наскольки цяжкае палажэньне тых дзяржаваў, для якіх прамысловасьць служыць галоўным фундамэнтам. Значыцца Польшчы, якой прамысловасьць значна ніжэйшая за прамысловасьць заходніх дзяржаваў, няма што й думаць аб конкурэнцыі на вонкавых рынках. Гэта відаць з практыкі. Як сказаў прэм'ер і міністар фінансаў Грабскі, польскі ўвоз перавышае вываз у апошнія месяцы ў 2 разы. Гэта было так дасюль, пакуль не пачаўся конфлікт з Нямеччынай. Але цяпер палажэньне польскага экспорту і прамысловасьці яшчэ больш пагоршыўся. Калі-б, нават, нямецка-польскі конфлікт закончыўся удачна, дык, усёткі, нельга рахаваць на тое палажэньне, якое займала Польшча на нямецкім рынку, карыстаючыся прывілегіямі паводле Вэрсальскага трактату, каторых срок ужо мінуў. Перажываемы ўсей Эўропай вугальны крызіс паказвае на тое, што Польшча ня можа далей рахаваць на значны вываз гэтага прадукта, састаўляўшага дагэтуль добрую частку дзяржаўнага даходу. Дагэтуль было ў Польшчы каля 175 — 185.000 безработных. Але, як кончыцца летні будаўляны пэрыяд і далей будзе разьвівацца эканамічны крызіс, лік безработных павялічыцца яшчэ болей. Усё гэта трэба было адзначыць дзеля таго, каб паказаць, у якім напрамку павінна кіравацца эканамічная палітыка польскага ўраду. Урад павінен шукаць разьвязкі прамыслова-фінансавага крызісу не ў фабрычнай прамысловасьці, а у сельскай гаспадарцы. Толькі земляробства можа даць моцную падставу для польскага эканамічнага жыцьця, дзеля таго што Польшча зьяўляецца, галоўным чынам, дзяржавай земляробнай.

А для таго, каб сельская гаспадарка была фундамэнтам для польскіх фінансаў, патрэбны рэформы. Трэба даць усім уласную зямлю, хто на ёй працуе, і павялічыць надзелы зямлі для тых, у каго яны надта малыя і ня могуць пракарміць сваіх гаспадароў. Трэба коштам абшарнікаў даць зямлю сялянам, каб яны маглі пражыць і карыстацца прадуктамі прамысловасьці. Гэткім чынам пашырыўся-б упутраны рынак збыту для ўласнай фабрычнай прамысловасьці і ўстанавіліся-бы правільныя адносіны між вёскай і горадам. Зямля дала-бы працу безработным, якія або састаўляюць неспакойны для грамадзкай бясьпекі элемэнт, або прымушаны шукаць працы ў іншых дзяржавах, дзе ёсьць свае безработныя. У англіі лік безработных даходзіць да 1 280.000 і ўсіх іх утрымоўвае дзяржава. Гэтае пытаньне і разрашае праэкт новай зямельнае рэформы, які цяпер разглядаецца ў Сойме. Правая прэса, падтрымліваемая абшарнікамі, якіх справы пагоршацца, калі будзе праведзена ў жыцьцё новая зямельная рэформа, падняла шум дзеля таго, што новая зямельная рэформа зьніштажаючы абшарніцтва можа, быццам, пашкодзіць эканамічнаму стану дзяржавы. Абшарнікі кажуць, што толькі вялікія маёнткі могуць разьвіць высокую земляробную культуру, да якой ня здольна малакультурнае сялянства. Але гэты пагляд ня вытрымоўвае ніякае крытыкі. Толькі пэўная абясьпечанасьць сяляніна дасьць яму магчымасьць падняць культуру абрабатваемай зямлі. Урэшці й абшарнікі, галоўным чынам траціўшыя грошы ў гарадох і за граніцай, ня могуць пахваліцца высокай культурай сваіх маёнткаў.

Зьмест праэкта зямельнае рэформы, які цяпер разглядаецца ў Сойме, гэткі: максімум пакінутай абшарніку зямлі прызнаецца 60 гэктараў у прамысловых акругох, 180 гэктараў у іншых частках дзяржавы і 400 гэкт. на ўсходніх і заходніх «крэсах». Гэткіх кускоў зямлі зусім даволі, каб разьвіць «высокую культуру». Пры гэтым маёнткі, у якіх запраўды высокая культура, бяруцца пад увагу і ня будуць раздзелены. Гэтае пытаньне, у кожным паасобным здарэньні, разрашае міністар зямельных рэформаў супольна з міністрам земляробства, або радай міністраў. Плян разьдзелу земляў вызначае на кожны год рада міністраў. Абшарнікі маюць права самі дзяліць сваю зямлю, прадаючы яе. Калі-ж гэта ня будзе зроблена ў пэўны срок і ў пэўным месцы, дык рада міністраў робіць прымусовы разьдзел. За адабраную зямлю будзе заплочана ў 5% зямельнай рэнце, якой курс што-год будзе ўстанаўліваць міністар зямельных рэформаў супольна з міністрам земляробства і міністрам фінансаў. Кожны год будзе дзяліцца 200.000 гэктараў. Уся рэформа павінна быць праведзена ў працягу 10-ёх гадоў. Абшар, які не падлягае разьдзелу, ня можа быць большы за 600.000 гэкт. Пры разьдзеле маёнткаў працаўнікі таксама павінны быць узяты пад увагу і атрымоўваюць або зямлю або грашовую падмогу. Абшар новых гаспадарак ня можа быць большы за 25 гэкт., а ў Паморскім, Беластоцкім, Віленскім, Наваградзкім, Палескім і Валынскім ваяводзтвах ня больш за 45 гэктараў.

N.

ПАЛІТЫЧНАЯ ХРОНІКА.

У Польшчы.

Сойм закончыў разгляд праекта зямельнае рэформы. Усяго ўнесена да ўрадовага законапраекту каля 1.200 папраўак. Аканчальнае галасаваньне ўсяго праекту мае адбыцца ў суботу.

Як паведамляе „Вил. Утро“, варшаўская прокуратура зьвярнулася да Сойму з просьбай аб выдачы судзебным уладам беларускіх паслоў Рагулі і Аўсяніка, якія абвінавачваюцца па 102 арт. Код. Карн.

„Kur. Pol.” паведамляе, што 22 ліпня ў Саўдэпію выяжджае „выцечка“ соймавых паслоў. На чале камітэту, які арганізуе гэтыя экскурсіі, стаяць паслы: Гэльман (Wyzwol.), Пасадскі (Zw. Chłop.) і Васыньчук (Ukr.). „Dz. Wil.“ дадае, што паслы паедуць у Расею групамі. Да першае групы, апрача арганізатараў, залічаны яшчэ: пасол Фёдаркевіч (Nar. Part. Chłop.) і беларускі пасол Тарашкевіч.

З Варшавы прыйшлі весткі, што на гэтых днях там арыштавана шайка бальшавіцкіх шпікоў. На чале гэтай шайкі стаяў, добра вядомы і ў Вільні, арганізатар ігарных прытонаў — В. Іліціч. Як паведамляюць газэты, у сувязі з выкрыцьцем гэтае арганізацыі, моцна скомпромітавана некалькі вядомых дзеячоў з „Вызваленьня“, якія падтрымлівалі Іліціча і, нават, дапамагалі яму ў атрыманьні канцэсіяў на шулеркі.

ФРАНЦІШАК АЛЯХНОВІЧ.

ДРЫГВА

драматычны эскіз ў 6-ёх абразох.

(*Глядзі „Грам. Гол.“ № 79*).

Галубоўскі. Але, паспаць ня дрэнна...

Лякдугна. Ну, дык кладзіся, Галубоўскі, а я палажу сваю галаву табе на бруха... (*гасіць сьвечку і кладуцца на падлозе*). Вось так... будзем спаць... Добрай ночы, Галубоўскі!

Галубоўскі. Дабранач, панок!

Паўза. Абодва час ад часу стогнуць, охаюць.

Лякдугна. Скажы мне, Галубоўскі, ці ты калі любіў?

Галубоўскі (*недачуўшы*). Чаго?

Лякдугна. Ці ты калі любіў дзяўчыну?

Галубоўскі. Кожнага дваццатага, як атрымоўваў пэнсыю...

Лякдугна (*перапыняючы яго*). Ах, не!... Я не аб тое... Ці ты любіў гэтак, каб табе было люба пацалаваць яе ручку, каб шчасьцем для цябе было глядзець у яе вочы, радасьцю — спаўняць яе жаданьні... Ці ты тужыў, адзін дзень яе ня бачыўшы?...

Галубоўскі. Не. Гэтак ня было.

Лякдугна. Ну, а сваю жонку?... Як жаніўся, ці жонку сваю ты любіў?

Галубоскі. Я сам ня ведаю...

Лякдугна. Як гэта «ня ведаю»? Дык нашто-ж ты жаніўся?

Галубоўскі. Ня ведаю, як гэта выйшла... Я чыноўнікам быў, добрую службу меў, трыццаць рублёў браў, дык людзі прычапіліся: жаніся ды жаніся!.. Сасваталі... Пасьля, ад першых запаведзяў да самага шлюбу, паілі, каб, значыцца, не раздумаўся; пасьля—п'янага павязьлі ў касьцёл і жанілі... З жонкай нядоўга жыў, бо пасьля сам сьпіўся, са службы выгналі і жонка з хаты выгнала... «Ня трэба— кажа — мне гэткага п'янчугі, што нічога ня робіць, а толькі апошнія манаткі прапівае»...

Лякдугна. Але... Ня доўга, значыцца, ты цешыўся сваім «сямейным шчасьцем»... А вось у мяне жонкі ня было і мусіць ужо ня будзе... Любіў калісь адну дзяўчыну... Была маладая, прыгожая, але хітрая, гадаўка... Я — студэнт, і няма ведама, ці калі кончу ўнівэрсытэт, а тут якраз падвярнуўся гатовы ўжо інжынер... Стары, але багаты... Меўся нават сваю ўласную хвабрыку будаваць... Ну, і кінула мяне... Звычайная гісторыя... Можа навет і добра, што гэтак сталася... і для яе, і для мяне... Але... але... так... (*пазёўвае*). Ну, будзем ужо спаць, Галубоўскі! Пара ўжо! Трэба выспацца, каб заўтра з новымі сіламі пачаць сваё адраджэньне.

Паўза.

Лякдугна. Галубоўскі!

Галубоўскі. Га?

Лякдугна. Ты яшчэ ня сьпіш?

Галубоўскі. Не.

Лякдугна. Страшэнна дрэнна...

Галубоўскі. Дык можа-б вы, панок, на сталох leglі... Будзе выгадней.

За граніцай.

Як паведамляюць з **Лёндану**, у сувязі з камуністычнай прапагандай у Кітаі, значна пагоршыліся адносіны паміж Англіяй і Саўдэпіяй. Англійскі ўрад зьбіраецца парваць дыплёматычныя зносіны з бальшавікамі. Крок гэты не абазначае абвяшчэньня вайны, але толькі паварот да таго стану рэчаў, які быў паміж гэтымі дзяржавамі перад прызнаньнем Саветаў урадам Мак-Дональда.

У англійскім парлямэнце нядаўна выступаў міністар гандлю Лістэр, які паміж іншым зазначыў, што ў 1924 г. з Англіі было вывезена ў Савецкую Расею 610 кулямётаў з прыладамі да іх і 1.600.000 патронаў. Дазвол на вываз гэтага аружжа быў дадзены яшчэ ўрадам Мак-Дональда.

Паводлуг вестак з **Парыжу**, француская армія ў Мароко перайшла ў гэнаральнае наступленьне па ўсяму фронту. Кабілы панясьлі вялікія страты і застаўлі французам шмат аружжа. Гэтая перамога французаў зрабіла моцнае ўражаньне на іншыя плямёны.

Фінансавая камісія францускага парляманту зацьвердзіла крэдыт на вядзеньне вайны ў Мароко ў суме 183 міл. франкаў.

З **Рыму** паведамляюць, што міністар фінансаў дэ-Стэфані і міністар нацыянальнага гаспадарства ді-Нава падаліся ў адстаўку.

Паводлуг вестак з **Эстоніі**, эстонскі ўрад выслаў афіцыяльныя запросіны Польшчы, Фінляндыі і Латвіі на Балтыцкую конфэрэнцыю, якая адбудзецца 25 жніўня ў Рэвелі.

Як паведамляе ПАТ бальшавікі прыгаварылі к сьмерці нямецкіх студэнтаў Кіндэрмана, Вальша і Дітмара, якія ў свой час прыехалі ў Расею з навуковымі мэтамі.

З **Прагі** паведамляюць, што паміж Чэха-Славакіяй і Ватыканам афіцыяльныя адносіны парваны. Прычынай гэтага конфлікту зьяўляецца тое, што чэшскі ўрад прыняў „удзел" ў сьвяткаваньні памяці Гуса, якія адбыліся 26 чэрвеня ў Празе.

У С. С. Р. Р.

„Разгрузка" Менскага вастрогу.

Менскае Г. П. У. (па даўнейшаму Чэ-ка) пачало „разгружаць" вастрогі. Пакуль што расстрэлена 48 чалавек „прэстарэлых", гэта значыць тых, якія сядзяць ужо даўно і няведама за што. На запытаньне, чаму іх расстрэліваюць, а не высылаюць у Сыбір, начальнік Менскае Г. П. У. Медведзеў атказаў, што гэта робіцца „для блага пролетаріата".

Крывава-ж выглядае гэта „блага" у выкананьні „таварышаў" камуністых.

Совбандыты рабуюць сваіх.

Бальшавіцкі ўрад пастанавіў зьлiквідаваць дывэрсыйныя банды, якія пачалі ўжо рабаваць на радавай тэрыторыі.

Арганізатар і кіраўнік гэтых бандытаў Смольскі арганізуе, замест зьліквідаваных, новыя банды, але ўжо выключна з слухачоў спэцыяльных бандыцкіх курсаў, на якія прымаюцца толькі сябры комуністычнае партыі.

Новыя комуністычныя банды.

На польскую граніцу з Менску зусім адкрыта атпраўлена партыя бандытаў-комуністых. На чале аднае банды стаіць нейкі Вадьшоў, а другой — Шуба. Банды маюць кулямёты. Пры атпраўцы гэтых бандаў прэзэс „рэвол.-ваеннага савету" Адамовіч сказаў бандытам прамову, у якой падкрэсьліў, што за імі, нібы-то, стаіць увесь народ і што ад іх „работы" залежыць злучэньне Заходняе Беларусі з Беларусьсю Савецкаю.

„Злучаюць", а як-жа, грошы і дабытак жыхароў са сваімі кішанямі.

Змушаюць працаваць дарма.

Камандаваньне чырвонай арміі, карыстаючыся з летняе пары, пачало будаваць новыя памешканьні для вартаўнікоў на пагранічны. Для ашчаднасьці, чырвонае камандаваньне ўвесь цяжар гэтае працы ўзлажыла на мясцовых сялян, якіх змушаюць працаваць дарма. Сяляне вёсак, прылягаючых да прыстані Прусінава, былі прымушаны вазіць на сваіх конях дзерава на склад у Каласава. На гэтай працы занята штодня каля 150 фурманак.

Ну чым-жа гэта ня „паншчына"? Розьніца толькі ў тым, што даўней сяляне працавалі дарма на карысьць пана, а цяпер працуюць таксама дарма, але толькі на карысьць... комуністых.

Высяленьне памешчыкаў.

Сярод іншых „навінак" савецкага быту, у апошнія часы вельмі выдатнае мейсца ў прэсе займае „высяленьне памешчыкаў". Па дэкрэтах—гэта мера мае на мэці, скасаваць рэшткі большае ўласнасьці, а перасяленьнем памешчыкаў з іх адвечных сяліб у другія мейсцы, на звычайныя працоўныя надзелы,—зраўняць абшарнікаў з агулам сялянства. Мо, згодна з варункамі сучаснага жыцьця ў Бальшэвіі гэта і патрэбна і добра, але зусім кепска вось што: савецкія газэты запоўнены пратэстамі проці гэтага высяленьня. Аказваецца, што пад катэгорыю падлягаючых высяленьню „памешчыкаў" мейсцовыя заправілы-камісары падводзяць усіх больш-менш заможных сялян і гоняць іх з гаспадарак. Гоняць і ўсіх тых, хто меў няшчасьце не падабацца якому камісару, або каго гаспадарка падабалася якому колечы „таварышу". Цікава, што ў некалькіх мясцох зганяюць нават былых краснаармейцаў, якія ў суполку паміж сабой падта добра загаспадараваліся. „Службы пану верна, а ён табе...".

Адно слова: пекна пяюць і піцуць таварышы-бальшавікі, а вось як-то сьпіцца народу пад гэтыя песьні?

Водгукі расстрэлу Шалешкі.

У апошні час Віленск. беларускае грамадзянства вельмі ўстрывожана чуткамі, якія ходзяць па гораду ў сувязі з расстрэлам у Менску б. сэкратара Віл. Бел. Гімназіі Шалешкі. „Виленское Утро" піша, што Шалешка расстрэлены па ініцыятыве беларускай камуністычнай арганізацыі, якая працуе на тэрыторыі Польшчы. Расстрэл гэты звязваюць з імям пэўнае асобы, вядомае усім віленскім беларусам—п. Л., папярэдняя дзейяльнасьць якога моцна скомпромітавана спэцыфічным контактам з Савецкаю Беларусьсю. Гавораць аб тым, што, перад выездам у Менск, Шалешку была гварантавана поўная нятыкальнасьць і, нават, дзеля гэтага былі даны адпаведныя пісьмы ў Менск. Але, як гавораць, апрача гэтых пісьмаў афіцыяльных, у Менск было паслана каму належыць (Г.П.У.!) пісьмо неафіцыяльнае і ў рэзультаце гэтага апошняга пісьма, Шалешка быў расстрэлены.

Ходзяць чуткі, што гэта ўжо ня першы выпадак спрытнага „ліквідаваньня панам Л. непажаданых для яго асобаў.

Як паведамляюць газэты, у сувязі з гэтым, у хуткім часе мае адбыцца агульны сход усяго віленскага беларус. грамадзянства, які займецца разгляданьнем гэтае справы.

ГРЭЕ СОНЦА...

Грэе сонца. Дома, ў полі,
Ветрык плаўна вее.
Жытцо з кожным днём, паволі,
Усё больш палавее.

Наліло ўжо, як патрэба.
Цяпер трэ' чакаці,
Вось, пагоды толькі з неба —
Пачне дасьпеваці.

Скора жнейкі нашы ў поле
Сярпом пойдуць жаці,
Жытцо новае паволі
Пачнуць сабіраці.

Гаспадар каня заложа,
Возьмецца вазіці
Ды хутчэй, як толькі зможа,
На хлеб малаціці;

Бо з вясны яго ня мае,
Як зацьвілі кветкі,
Даўно хлеба сам чакае,
А найболей — дзеткі.

Б. Г—к.

Той, хто умее чытаць, ніколі не паляніцца прачытаць напісьменнаму!

Лякдугна. Не, ня ў гэтым справа... Пад сэрцам смокча... ух! пячэ ў сярэдзіне!..

Галубоўскі. І ў мяне грызе ў сярэдзіне... Гэта заўсёды так.

Лякдугна. І думы чорныя ў галаву лезуць... Ох, нашто я на сьвет радзіўся! ой, нашто я жыву?!... о-ох!...

Паўза.

Лякдугна. Галубоўскі!

Галубоўскі. Га?

Лякдугна. Як думаеш: а каб так цяпер... чарачку? ці не памагло-б?

Галубоўскі (*ажывіўшыся*). Апахмяліцца, значыцца?

Лякдугна. Але.

Галубоўскі. Памагае.

Лякдугна. А ак-бы тут дастаць? Ці не зачынена?

Галубоўскі. Я схаваў тое, што ад паноў засталося.

Лякдугна. Давай, браце! (*устае і запаліває сьвечку*).

Галубоўскі (*устае, дастае з-за буфэту нейкае рызьзё і выцягвае адтуль бутэльку*).

Лякдугна. А закуску маеш?

Галубоўскі. Есьць кусок селядца.

Сядаюць каля стала, п'юць.

Лякдугна (*выпіўшы чарку*). Фу, гадасьць!

Галубоўскі (*п'е*). Нічога... Гэта толькі першая чарка—як той казаў — калом, а другая — сакалом...

Гадзіньнік на катэдральнай вежы вызванівае чатыры квадрансы, пасьля пару таналі ніжэй вызванівае трэцюю гадзіну начы.

Лякдугна (*лічыць удары звонку*). Раз... два... тры... Трэцяя гадзіна... Вось кожны гэты стук гадзіньніка прыбліжае часіну сьмерці. Стукнуў гадзіньнік: дык!— і сьмерць бліжэй... А нашто чалавек родзіцца? Каб памерці?—якое глупства! Кажуць, што чалавек зьяўляецца на сьвет, каб жыць, цярпець, нешта тварыць і дасканаліцца... Гм! Добра я выдасканаліўся! Вось — сяджу ў начы ў шынку і п'ю гарэлку з Галубоўскім! Даскнальнасьць, каб яе чорт узяў! Халера! Тфу! (*Кідае сваю чарку на падлогу*).

Галубоўскі (*зьбіраючы кускі шкла ад разьбітае чаркі*). Ня трэба так, паночку! Нашто скандаліць? Гаспадыня разбудзіцца, будзе злавацца, крычаць...

Лякдугна. А ў мяне душа крычыць. Душа крычыць: ратуйце, бо гіну-прападаю... (*ап'янеўшы*). Эх, марна прападаю! Галубоўскі! ты сьвіньня і я сьвіньня, ты п'яніца... Дай мне сваю ручку, Галубоўскі! Ну, дай мне сваю ручку... Вось так... (*цалуе Галубоўскага руку*).

Галубоўскі (*бароніцца*). Што вы, панок! Гэта-ж я вас павінен цалаваць, а ня вы мяне... (*хапае Лякдугну за руку і два разы цалуе яго руку*).

Лякдугна. Не, гэтак несправядліва. Я цябе пацалаваў толькі адзін раз, а ты мяне два разы... Давай, я яшчэ раз пацалую... (*з пашанай цалуе Галубоўскага руку*). Вось так... А цяпер давай пацалуемся ў морду... (*цалуюцца*). Ты няшчасны і я няшчасны, абодва мы бяздольныя, эх!... Сядзем, Галубоўскі, будзем піць і пяяць... (*абняўшыся сядаюць побач і пяюць п'яными ахрыплымі галасамі: „І пянёндзуф ня хціала, ня хціала, ня хціала.“*)

(Працяг будзе).

ПА СЬВЕЦЕ.

Паварот Амундсэна.

Амундсэн, якога лічылі ўжо загінуўшым, вярнуўся са сваей паветранай падарожы да паўночнага полюсу. Амундсэну ня ўдалося асягнуць мэты гэтае падарожы, бо ён не даляцеў 150 кілёмэтраў да полюсу.

Вось як ён сам апісвае сваю падарожу:

„У пачатку свайго палёта падарожнікі былі сьведкамі вельмі цікавага зьявішча: праменьні сонца затрымліваліся, робячы орэол. Пасьля гідрапляны папалі ў імглу. Апараты ляцелі адзін блізка другога. Толькі між 82 і 84 град. прапала імгла і перад вачыма падарожнікаў адкрыўся цудоўны від лядоў, якія прарэзываліся руччамі вады. На 88 град. заўважылі, што апараты зьбіліся са шляху ў кірунку на Захад. Каб лепей арыентавацца, пастанавілі спусьціцца. Але, як толькі гідраплян спусьцілі на ваду, дык ён адразу быў заціснуты лёдам, другі апарат таксама быў прыведзены ў бяздзеяльнасьць. Пасьля доўгіх высілкаў нам удалося выратаваць абедзьве машыны. 15 чэрвеня мы ізноў падняліся ў паветра. Пасьля 9 гадзіннага палёту, гідрапляны дасягнулі Паўночнага Мыса. Хутка, пасьля спуску на сушу, заўважылі, прахадзіўшы недалёка каля берагу нарвэскі параход „Sjoenir”. Усе мы перайшлі на гэты параход і ён адвёз нас у Кінгсбой“. У канцы Амундсэн сказаў: „На ўсім прасторы да 88 гр. 55 мін. паўночнай шырыні мы ня бачылі сушы. Есьць зусім непраўдападобным, каб на эўрапэйскай старане арктычнага акіяна знаходзілася суша“.

Беларускае жыцьцё за граніцай.

У ЭСТОНІІ.

Нядаўна ў Рэвель прыехала з Бэрліну А. Душэўская, якая скончыла там консэрваторыю па клясу сьпеву. Душэўская ў хуткім часе зьбяраецца выехаць у Менск, гдзе маніцца арганізаваць вялікі беларускі хор. З гэтым хорам Душэўская хоча аб'ехаць усю Заходнюю Эўропу, каб пазнаёміць эўропэйцаў з беларускімі сьпевамі.

У ЛІТВЕ.

У апошні час беларускі рух у Літве абмяжоўваецца выключна культурна-прасьветнай, а галоўным чынам—выдавецкай працай. Пры міністэрстве беларускіх спраў істнуе выдавецкая сэкцыя, якая друкуе падручнікі, а таксама гістарычныя і філёлагічныя матэр'ялы. У гэтым годзе сэкцыя выдала вялікі беларуска-расейскі слоўнік, апрацаваны В. Ластоўскім. Падрыхтоўваецца да друку вялікая кніга аб 400 угодках беларускага друку.

Газэту прачытай і перадай суседу!

УСЯЧЫНА.

Амэрыканскі „заклад“.

Як вядома, амэрыканцы страшэнна любяць усялякія пары (заклады). Б'юцца аб заклад з розных прычын. Стаўкі пры гэтым бываюць самыя дзіўныя і вялікія. Нядаўна ў Мэксыцы здарыўся вось які выпадак: Нейкая кумпанія мужчынаў і жанчын гуляла ў карты. З пачатку гульня йшла на грошы, а пасьля—перайшлі на „пары“. І вось, нехта з ігракоў запрапанаваў гуляць „на жыцьцё”. Варункі паставілі такія: у каго, пасьля здачы картаў, будзе на руках валет пік — той павінен быць застрэлены. Стрэляе той, у каго будзе туз піковы. Здарылася так, што піковы валет аказаўся на руках аднаго багатага фэрмера, а туз— у яго жонкі. Ігракі зွольнілі кабету ад выкананьня „пары“, але яна ня згодзілася і тут-жа застрэліла свайго мужа. На судзе забойца прызналася у вайсім і сказала, што была п'яная, а дзеля таго — нічога ня помніць. Суд яе апраўдаў...

ТУТЭЙШАЯ ХРОНІКА.

— Швайцарскі журналісты у Час. Бел. Радзе. 4 ліпня г. г. Час. Бел. Раду адведаў выдатны швайцарскі журналісты, рэдактар газэты „Iournal de Genewe“, доктар Вільям Мартэн, які прыехаў у Польшчу на кангрэс прыяцеляў Лігі Народаў. Разам з п. Мартэнам быў у Радзе прадстаўнік міністэрства заграмічных справаў п. Б. Вышынскі.

Госьця прывітаў на францускай мове старшыня Рады п. Паўлюкевіч.

Пасьля гэтага, п. Мартэн адбыў гадзінную конфэрэнцыю з прадстаўнікамі Рады, „Прасьветы“ і газэты «Грамадзкі Голас».

Д-р Мартэн вельмі цікавіўся беларускім рухам, пытаўся аб ідэялёгіі Рады і задаваў шмат іншых пытаньняў, на якія старшыня п. Паўлюкевіч даў поўны адказ.

У канцы, калі ґутарка перайшла на тэму аб антыбальшавізьме, п. Паўлюкевіч зазначыў, што Францыя і Англія вінаваты ў тым, што бальшавізм яшчэ істнуе да гэтага часу. На гэта п. Мартэн адказаў, што ён зьяўляецца швайцарам, а Швайцарыя, ад самага пачатку і да гэтага часу, заўсёды варожа адносілася да бальшавікоў, доказам чаго зьяўляецца факт няпрызнаньня Саветаў, а таксама і працэс Конрадзі.

— Вільня — ахвярам паводкі. Дзеля арганізацыі помачы пацярпеўшым ад паводзьзя, 8 г. ліпня адбыўся сход прадстаўнікоў віленскага грамадзянства, якое было склікана заступнікам Делегата Ураду п. А. Маліноўскім. Сход выбраў выканаўчы камітэт з 15 асобаў, якому і даручыў далейшае кіраваньне гэтай акцыяй.

Між іншымі, у камітэт гэты выбраны старшыня Час. Бел. Рады п. Паўлюкевіч, як прадстаўнік ад беларускага грамадзянства.

Пастаноўлена арганізаваць камітэты на провінцыі для збора ахвяраў і выдаць адпаведныя адозвы.

— Памёр адвакат Т. Врублеўскі У пятніцу 3 ліпня ў Вільні памёр, усім вядомы ў нашым краі абаронца па палітычных справах, адвакат Т. Врублеўскі. У панядзелак цела нябошчыка пахавалі на магільніку Роса. Вялікі натоўп народу сабраўся аддаць апошнюю паслугу нябошчыку.

— „Іскра“ пагасла. З прычыны арышту рэдактара Гэрмановіча, скончыла сваё кароткае жыцьцё ультра-радыкальная беларуская газэта „Іскра“.

— Луцкевіч ізноў „захварэў“. Як паведамляе аднадпёўка „Рэха“, Луцкевіч у апошнім часе шмат падупаў на здароўі, што прымушае яго на нейкі час устрымлівацца ад «чыннае» палітычнае працы.

Цікава, ці «хвароба» гэта не знаходзіцца, часам, у сувязі з экскурсіяй п. п. паслоў з «навуковымі мэтамі» ў Саўдэпію і ці ня рупная падгатоўка гэтае дэлегацыі прымушае п. Луцкевіча да часовага перарыву гэтак „карыстнае“ палітычнае яго працы?

— „У Прасьвеце“. З прычыны выезду з Вільні п. Косьцевіча, абавязкі Саршыні Т-ва „Прасьвета“ выпаўняе Віцэ-старшыня Т-ва, дырэктар Клецкай Беляр. гімназіі п. Якімовіч, які прымае штодня ад 10 да 12 гадз., у канцыляры Hotel Sokołowskiego p. 22.

Юрыдычныя парады.

Падп. Шчэбену. Каля вёскі ёсьць кавалак зямлі ў 15 дз., які лічыўся „выпустам“. Плаціць падаткі уся вёска. Даннай няма. У Горадні не знайшлі, сказалі што вывезены архівы. Цяпер карыстаецца гэтымі 15 дз. толькі палова вёскі: рубаюць дрэва, якое там расьце; другую палову вёскі першая не дапускае да карыстаньня. Як быць: судзіцца, ці мо' „перамерыць“ (хіба раздзяліць?) праз землямера?

Адказ: Калі зямля гэта лічылася „выпустам“ (выганам) усей вёскі, і падаткі аплачвала ўся вёска, дык кожны гаспадар мае на зямлю, а значыцца, і на растучый на ёй лес — аднолькавае права. Дзеля гэтага рубіць лес, ці, наагул, іншым спосабам карыстацца з зямлі, маюць права ўсе гаспадары, а паасобныя—толькі з агульнай згоды ўсіх. Калі вас не дапушчаюць — лепей падайце ў Суд; калі не прайшло яшчэ году — падавайце аб устанаўленьні нарушанага ўладаньня; калі больш году ад часу, як вас не дапушчаюць—позва ўжо аб праве на агульнае ўладаньне і карыстаньне. Землямер вам тут не паможа. Каб ня рубалі лес, злажыце заяву паліцыі, што лес агульна усіх і прасіце, каб устрымалі рубку. Кепска што няма даннай. Даказваць прыдзецца правы свае сьведкамі, а таксама іншымі дакумэнтамі, напр: квітанцыямі аб аплаце падаткаў, выпіскамі з кніг ва.а сных і інш.

Язэпу Берн—чу. Пасьля сьмерці незамужняе дваюраднае сястры асталася зямля і гаспадарка. Гэтую гаспадарку захапіла яе родная сястра, выйшаўшая замуж ужо 40 гадоў назад. Зямля надзельная, бацькава. Замужняя сястра з нябошчыцай жылі разам 23 гады, а гадоў 17 назад яны падзяліліся. За кім па праву павінна застацца зямля?

Адказ: Пасьля сястры, калі няма братоў, насьледуе родная сястра. Ці разам, ці паасобку жылі—няма розьніцы. Ані вы, ані другі дваюрадны брат ня маеце на гэтую зямлю, ў даным выпадку, ніякага права.

Падп. Г—ку. *Пытаньне.* Як пісаць духоўнае завешчаньне (тэстамэнт)?

Адказ. Духоўныя, або тэстамэнты бываюць нотарыяльныя і дамовыя. Уся розьніца паміж імі ў тым, што нотарыяльныя зацьвярджаюцца Судом адразу без дапросу сьведкаў, а дамовыя— пасьля дапросу сьведкаў. Дзеля таго, што сялянам даволі цяжка дабрацца да гораду, дзе жыве нотарыюс, дык можна рабіць дамовыя. Робіцца тэстамант вось як: Перш-на-перш трэ' каб быў поўны аркуш паперы, г. ё. каб ён меў усе 4 старонкі (2 палоўкі); калі завешчацель умее пісаць—няхай піша сам; пісаць трэ' ў прысутнасьці 2 сьведкаў, якія й павінны падпісацца на тэстамэнце з агаворкай, што яны сьведчаць подпіс завешчацеля і тое, што ён быў пры здаровым розуме і цьвёрдай памяці. Калі завешчацель пісаць ня ўмее, дык павінен падпісацца і той, хто піша тэстамант, абгаварыўшы: „пісаў са слоў (імя й прозьвішча завешчацеля), які быў у здаровым розуме й цьвёрдай памяці“. Той, хто піша тэстамант, ня лічыцца за сьведку. За неграматнага завешчацеля павінен нехта падпісацца, абгаварыўшы, што падпісваецца па асабістай просьбе завешчацеля. Падпісаўшыйся за завешчацеля— таксама ня лічыцца сьведкай, г. зн. калі завешчацель неграматны, дык, апрача подпісаў таго, хто пісаў тэстамант і таго, хто падпісаўся за самога завешчацеля,—павінны быць яшчэ подпісы 3-х сьведкаў (калі ёсьць духоўнік — дык 2-х). Сьведкамі ня могуць быць бліскія кроўныя і тыя, на карысьць каго робіцца тэстамант, ды іх кроўныя.

Прысутнасьць пры пісаньні тэстамэнту духоўніка *зусім не абавязкова.* Уся розьніца толькі ў тым, што калі ёсьць духоўнік, дык сьведкаў трэба менш. Але, калі духоўнік піша тэстамант сам, дык сьведкаў усёроўна павінна быць 3-х.

Пісаць тэстамант можна ня толькі папольску, але і ў іншых мовах. Напрыклад: у нас — пабеларуску, або і палітоўску. У гэтых мовах тэстамант падаецца і ў суд, без перакладу на ўрадовую мову. Калі тэстамант напісаны парасейску—пераклад патрэбны.

Падп. Рудко. *Пытаньне.* Бацька тэстамэнтам перадаў мне зямлю і гаспадарку. Брат, які ўжо 20 гадоў назад аддзяліўся (зямлі не атрымаў, а толькі пляц), цяпер забірае самавольна з поля маё збожжа. Ці мае ён правы на зямлю? Бацька памёр у сакавіку г. г.

Адказ. Калі тэстамант напісаны правільна (глядзі адказ падп. Г—ку), дык правоў на гэтую зямлю ня мае ніхто, апрача таго, каму яна запісана. Калі брат самавольнічае — дык падайце на яго жалабу ў суд. Але перш за ўсё— трэба падаць тэстамант у суд на зацьвярджэньне. Падаецца ў Акружны Суд са сьпісам маемасьці і прыблізнай яа ацэнкай. Падаўшы тэстамант у Суд прасіце аб выдачы вам пасьведчаньня, што тэстамант паданы на зацьвярджэньне і з гэтым пасьведчаньнем зьвярніцеся да мясцовае паліцыі, ці солтыса з просьбай саставіць пратакол ці акт і забараніць брату самавольна забіраць с поля пасевы.

Рэдактар-Выдавец Язэп Салавей

Друкарня „Lux“, вул. Жэлігоўскага, 1. Тэлеф. № 203.